

“ሕገ መንግስቲ ሃገርና ወፅዓ ህዝብታት ዝቐንጠጠ እዩ” ይብሉ ተወለድቲ
ብሂረሰብ ኢሮብን ኩናማን

ገብረ ተስፋይ

12-15-14

ብሂር ብሂረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ይበፅሖም ዝነበረ ብሂራውን ደርባውን ወፅዓታት ንምቕንጣጥ እዋኖም ዝጠልቦም ቃልስታት ከካይዱ ፀኒሖም። ኣብ መወዳእታ 1960 ታት በትሪ ስልጣን ዝሓዘ ሰራዊት ደርግ ‘ውን ንብሂር ብሂረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ክፀቕጥ ክኮፍን ማእለያ ዘይብሎም ግፍዕታት ክፍፅምን ብምጅማሩ ወፅዓን መፅቀጥትን ዝመረሮ ህዝቢ ትግራይ ምስ ብሂር ብሂረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ኣብ ሓደ ፅላል ብምኃን 17 ዓመታት ዝወዳኦ መሪር ዕጥቃዊ ቃልሲ ብምክያድ ሓመድ ድብ ኣልቢሱዎ።

ብዙይ ‘ውን ሃገርና መፃኢ ምዕባለታት ዘግህድ ኣብ ጎደና ምዕባለ ክትስጉም ዘኸእላ ሕገ-መንግስቲ ኣድላይ ብምኃኑ ብሂር ብሂረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ብወክልቶም ኣቢሎም 29 ሕዳር 1987 ዓ/ም ንሕገ-መንግስቲ ፊደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ኣፅዲቆም።

ኣብ ሕገ መንግስቲ ፊደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ዓንቀፅ 39 መሰል ብሂር ብሂረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ዝተኸበረ ምኃኑን ድማ ይድንግግ።

ኣብቲ ሕገ መንግስቲ ዓንቀፅ 39 ንኡስ ዓንቀፅ ሓደ ዝኾነ ብሂር፣ ብሂረሰብ፣ ህዝቢ ኢትዮጵያ ክሳብ ምንፃል ዝኸይድ መሰል ዓርሰ ውሳኔኡ ብዝኾነ መልክዕ ብዘይገደብ ዝተረጋገፀ ዩ። ኣብ ዓንቀፅ 39 ንኡስ ዓንቀፅ ክልተ ‘ውን ዝኾነ ብሂር፣ ብሂረሰብ፣ ህዝቢ ኢትዮጵያ ብቋንቋኡ ናይ ምዝራብ፣ ምፅሓፍ ፣ ቋንቋኡን ባህሉን ናይ ምግላፅ፣ ምምዕባልን ምስፋሕን ከምኡ’ውን ታሪኩ ክፅቅብን መሰል እንትህልዎ ኣብ ዓንቀፅ 39 ንኡስ ዓንቀፅ 3 ድማ ዝኾነ ብሂር፣ ብሂረሰብ፣ ህዝቢ ኢትዮጵያ ንባዕሉ ናይ ምምሕዳር መሰል ኣለዎ። እዚ መሰል እቲ ብሂር፣ ብሂረሰብ ፣ ህዝቢ ኣብ ዝሰፈርሉ መልክእ ምድሪ ንባዕሉ ዘመሓድርሉ

መንግስታዊ ትካላት ናይ ምምስራት ከምኡ‘ውን ኣብ ክልላውን ፊደራላውን ምምሕዳራት መሰል ምርካብ ሚላናዊ ወክልና ከምዘለዎን ብዕሊ ሰፊሩ እዩ።

ኣብ ክልልና ትግራይ ዝርከቡ ተሳታፊታትን ተወለድቲን ቋንቋታት ትግርኛ፣ ኢሮብ ማለት ‘ወን ተሳታፊቲ ቋንቋ ሳሆን ኩናማን ማዕርነቶም ንክኸበር፣ ብቋንቋኦም ክኾርዑ ዝኸኣሉሉን መዓልቲ ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ኣመልኪትና ኣባላት ቤት ምኽሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዝኾኑ ተወለድቲ ብሄረሰብ ኢሮብን ኩናማን ዝሃቡና ሓበሬታ ዝስዕብ ነይሩ።

ፈለማ ዘዘራረብናየን ኣባል ቤት ምኽሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዝኾና ዝተኸበራ ወ/ሮ ደሃብ ደበሳይ እየን። ካብ 1997 ዓ/ም ኣትሒዘን ንብሄረሰብ ኢሮብ ብምውካል ኣባል ቤት ምኽሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ብምኻን ንዝወከለን ህዝቢ እናገልገላ ይርከባ። ህዝቢ ኢሮብ ብቋንቋኡ፣ ባህሉን መንነቱን ከይኮርዑሉን ከይመሓደርን ዓፊኑም ዝነበረ ስርዓት ደርጊ፣ ፀላኢ ህዝቢ ኢሮብ ጥራሕ እንተይኮነስ ፀላኢ ኩሎም ብሄር፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ብምኻኑ ኣምሪሩ ተቓሊሱዎ። ኣብቲ መሪር ብረታዊ ተጋድሎ መናእሰይ ኣብ ፈቓዶ ሸንጦሮ ተሪፎም፣ ኣሸሓት ጉደኣት ኣካል ኮይኖም። እቲ መስዋእትን መቐሰልትን ህዝብና ግና ምእንተ ማዕርነት ህዝብታት፣ ቋንቋ፣ ባህልን መንነትን፣ ምርካብ ፍትሓዊ ልምዓትን ብምንባሩ ድልየታት ህዝብና ጋህዲ ኮይኖም ህዝብና ፍርያት ቃልሱ ክቋደስ ጀሚሩ ኣሎ ይብላ።

ብመሰረት ‘ዙይ ህዝቢ ኢሮብ ብቋንቋኡ ይዛረብን ይፅሕፍን ኣሎ። ብቋንቋኡ ዳይነት ክረክብ ዓርሱ ዝኸኣሉ ምምሕዳር ክህልዎ ድማ ክኢሉ። ብዘይ ‘ውን ኣብቶም ዝሓለፉ ልዕሊ ክልተ ዓሰርተታት ዓመታት ዝርኣዩን ዝጭበጥን ህንፀት መሰረተ ልምዓት ተሃኒዖምሉ ንምጥቃም በቂዑ። ካብዚ ዝዓቢ መቃለሲ ነጥቢ ኣይነበረናን። ዝሓለፉ ስርዓታት ህዝቢ ፍትሒ ክረክብ ፣ ብሰላም ወጊኡ ብሰላም ክኣቱን፣ ኣብ ልምዓት ሃገሩ መሪሕ ተርኡ ከይገወትን ከይለምዕን ቆሪኖም ስለዝሓዘዎ እዩ ቃልሲ መሪፁ።

ኣብዚ እዋን ህዝቢ ኢሮብ ቋንቋኡ ክምዕብል ኣብ መኣዲ ትምህርቲ ኣትዩ። ባህሉ ናብ ኩሎም ብሄረሰባትን ህዝብታትን ንክሰፍሕ ዝለዓለ ትኹረት ተዋሃቡ ይሰርሓሉ ኣሎ። በዙይ ‘ወን ፀሓፍቲ ቋንቋ ሳሆ ይበራኽቱ ኣለው። ነጻፉ ዝነበረ ብርዒ መናእሰይ ክነዘዕ

ጀሚሩ፤ ልሳኑ ተዓዕዩ ዝነበረ ህዝቢ ኣብ መድረኽ ወጊኡ ብዘይሰኸፍታ ይዛረብን የዘይም ኣሎ፤ ካብዚ ዝዓቢ ነፃነት የለን ብሓፈሻ ልዕልና ህዝቢ ዝተረጋገጸላ ዲሞክራሲያዊት ሃገር ብምህናፃ ክብርን ማዕርነትን ህዝቢ ኢሮብ ክረጋገፅ ክኢሉ። ብመሰረት 'ዙይ ቁጠባዊ ዓቕሙ ዝደልደል፤ ማሕበራዊ ርክቡ ዝጠንከረ ብሓበራዊ ኣረዳድኣ ዝኣምን ህዝቢ ምፍጣር ጀሚርና። እዞም ለውጥታት ህዝቢ ኢሮብ ዝያዳ የስተማቕሮም ኣሎ። ብምኻኑ ድማ እቲ ዝርኣይን ዝኮበጥን ለውጢ ተጠናኺሩ ንክቕፅል ከም መንግስቲ ዝለዓለ ትኹረት ሂቡ እናተሰርሐሉ እዩ። እቶም መደባት ልምዓትን ምዕሳል ሰናይ ምምሕዳርን ዝያዳ እናተኮሉ ንክወፁ ተሳታፍነትን ተረባሕነትን ህዝብና እናዓበየ ከም ህዝብ ሃገርን ማእኸላይ ብርኪ እቶት ዘለዎ ማሕበረሰብ ንምህናፅን ኣብ ወረዳና ዘሎ ምምሕዳር ከምኡ'ውን ህዝቢ ወኪሉና ኣብ ቤት ምክሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይ ዘለና ተወለድቲ ናብ ታሕቲ እናወረድና ንሰርሕ ኣለና ኢለን ዝተኸበራ ወ/ሮ ደሃብ።

ምስ ዝተኸበራ ወ/ሮ ደሃብ ደበሳይ ዝነበረና ፃንሒት ህዚምና ተወላዲ ብሄረሰብ ኩናማ ዝኾኑ ዝተኸበሩ ኣይተ ብርሃነ ሃይለስላሴ ፃንሒት ገይርና። ፈለማ ሕቶይ ህዝቢ ኩናማ ኣበየናይ ብርኪ ምዕባለ እዩ ዘሎ ዝብል ነይሩ ዝስዕብ ኢሎምኒ።

ዝተኸበሩ ኣይተ ብርሃነ ሃ/ስላሴ ኣባል ቤት ምክሪ ክልልን ፌደሬሽንን እዮም፤ ከም መብርሂ ኣይተ ብርሃነ ሕገ መንግስቲ ሃገርና ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ኣብ ሓደ ፅላል ቤት ምክሪ ኮይኖም ኣብ ጉዳይ ሰላም፤ ልምዓትን ዲሞክራሲን ኣድሂቦም ዝዝትዩሎም ሕቶታቶም ብወከልቶም ኣቢሎም ዘቕርቡሎምን መልሲ ዝረኽቡሉን ስርዓት ተፈጠሩሉ እዩ፤ እዚ ፍርያት ቃልሱ 'ዩ።

ዝሓለፉ ስርዓታት ብፍላይ ክዓ ስርዓት ደርግ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኩናማ ማእለያ ዘይብሉ ግፍዒ ይፍፅም ነይሩ። ህዝብና ብቋንቁኡ ከይዛረብ ዝተኸልከለ፤ ባህሉን ልምዱን ከየስፍሕ ዝተገገተ፤ ሰብኣውን ዲሞክራሲያውን መሰሉ ዝተገፈፈን እዩ ነይሩ። ህፃናት ናብ መኣዲ ትምህርቲ ከይኣትዉ ዝተገበረሉን ህዝብና ከይለምዕ ተዓፊኑ ግዳይ ድኸነትን ድሕረትን ኮይኑ ብምፅንሑ እቲ ስርዓት ንክእለ ኣዴታት ኩናማ ካብ ኣብራኸን ዝወፁ ደቀንን ሰብኡተንን ሰንቂ ኣስኒቐን ናብ ቃልሲ ሰኒዩን። ካብዚ ሓሊፉ ኣዴታት ኣብ ጎኒ ተቓለስቲ ህዝብታት ኮይንን ሕቶ ማዕርነትን ልምዓትን ዝምልስ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ክሃንፃን ድማ ክኢለን።

በዙይ 'ወን አብ ወረዳ ታሕታይ አድያቦ አብ ዝርከባን ካብ ቀዳማይ ክሳብ ሻምናይ አብ ዘምህራ አብያተ ትምህርቲ ጥራሕ 528 ዝኣኸሉ ተወለድቲ ብሄር ኩናማ አብ መአዲ ትምህርቲ ዝርከቡ እንትኾኑ ካብ ቀዳማይ ክሳብ ሓምሻይ አብ ዘምህራ አብያተ ትምህርቲ ቋንቋ ኩናማ መሰረት ብምግባር ስርዓተ ትምህርቲ ተቐሪፁሉ አብ ምአዲ ትምህርቲ ክወዕል ብምኽኣሉ 300 ተምሃሮ ተወለድቲ ኩናማ ብኣፍ መፍትሒ ቋንቋኦም ዝኾነ ቋንቋ ኩናማ ይምሃሩ ኣለዉ። እዚ እቲ ዝግበዩ ረብሓ እዩ። ምኽንያቱ እቲ ቋንቋና ናብ መአዲ ትምህርቲ ክኣቱ ምኽኣሉ ዝያዳ ክምዕብልን ናብ ውሉድ ወለዶ ክሰጋገርን ዝገብር ስለዝኾነ። ብመሰረት እዙይ አብ ሕገመንግስትና ዝተደንገገ ብቋንቋኻ ናይ ምዝራብ፣ ምዕሓፍን ቋንቋኻ ንምምዕባልን ምስፋሕን ዝተወሃበና መሰል ብኣግባቡ ክንጥቀም ክኢልና ኣለና። እዚ ህዝቢ ኩናማ ዝተቐለሰሉን ዝተሰወአሉን ቀንዲ ዕላማ በዚ ተመሊሱ ፤ ድማ ይብሉ ኣባል ቤት ምኽሪ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስቲ ትግራይን ቤት ምኽሪ ፌደሬሽን ዝተኸበሩ ኣይተ ብርሃነ ሃይለስላሴ።

ኣዴታት አብ እዋን ሕርስን ጥንስን ከጋጥሙዎን ዝኸኣሉ ፀገማት ጥዕና፣ ሞት ኣዴታትን ህፃናትን ክበራኸት፣ ዕብዮት ቁጠባና ንድሕሪት ክምለስ ዝገብርን ስለዝኾነ መንግስቲ ጥዕና ሕ/ሰብና ክሕሎ ሰብ ሞያ ጥዕና ክምደቡ ትካለት ጥዕና ክህነፃን ካብ ምግባር ሓሊፉ ፀገም ጥዕና እንተጋጥም ናብ ጥዕና ትካለት ዘምዕኦ ኣምቡላንስ ክምደባልናን ክኢልን ኣለዎ። በዚ ኣቢሉ ህዝብና ግቡእ ዝኾነ ግልጋሎት ጥዕና ዝረክበሉ ባይታ ክፍጠር ክኢሉ።

ካልእ አብ ሕገ መንግስቲ ሃገርና ፃንቀፅ 43 ዝተቐመጠን መሰል ምልማዕ ህዝቢ እዩ። እዚ መሰል ህዝቢ ንምርግጋዕ ካብ ዝተሰርሑ ዓበይቲ ስራሕቲ ሓረስታይና ካብ ኢድ ናብ ኣፍ ዝኾነ ሕርሻዊ ስልቲ ክናገፍን መፍረያይነቱ ክድንፍዕን፣ ነቲ ሓረስታይ ብቐረባ ዘገልግላ ትካላት ልምዓት ክህነፃን ሞያዊ ድጋፍ ዝህቡ ሰብ ሞያ ሕርሻ ክምደቡን ክኢሎም። በዙይ 'ወን ሓረስታይ ኩናማ ሃፍቲ ዘዋህልሉ ዕድል ክፍጠር ማሕበራዊ፣ ቁጠባዊን ፖለቲካዊን ተሳታፍነቱ ክዓቢ ክኢሉ ኣሎ ዝበሉ ዝተኸበሩ ኣይተ ብርሃነ ሃይለስላሴ እዚ መሰል ምልማዕ ተጠናኺሩ ክቐፅል ካብ ህዝቢ ዝረኸብዎ ዉክልና ቤት ምኽሪ ክልልን ፌደሬሽንን ተጠቒሞም ረብሓ ህዝቦም ንምርግጋዕ ኣበርቲዖም ከምዝሰርሑ ገሊዖም።

ብድማር ተወካሊት ህዝቢ ኢሮብ ዝተኸበራ ወ/ሮ ድሃብ ደበሳይን ተወካሊ ብሄረሰብ ኩናማ ዝተኸበሩ ኣይተ ብርሃነ ሃይለስላሴን ንኣብነት ድኣ ኣልዲልና 'ምበር ህዝቢ ትግራይ ብሓፈሻ ብሄር፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ሕገመንግስቲ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ

ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ዝፀደቐሉ 29 ሕዳር መዓልቲ ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ተባሂሉ ክስየምን ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ኣብ ሓደ መኣዲ ኮይኖም፣ ባህሎምን ቋንቋኦምን ኣብ መድረኽ ወፂኦም ዘፋልጥሉ ኮይኑ ምብዓል ካብ ዝጅምር ንነዘ ኣብ ሞንጎ ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ዝነበረ ሓድነት ዝያዳ ተጠናኺሩ ክስጉም የኸእል ኣሎ። መዓልቲ ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ፣ ብሄር ብሄረሰባት ኣብ መፃኢ ምዕባል ሃገሮም ኣድሂቦም ዝዝትዩሉ ኩነታት ክፈጥር ክኢሉ። ብሓፈሻ እቲ ብዓል ብሄር ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ኣብ ሃገርና ዘላቂ ሰላምን ወ.ሕሰነት ዘለዎ ዲሞክራሲን ክሰፍን፣ ቁጠባዊ ማሕበራዊን ዕብዮት ክሳለጥ ዝነበሮም ባህሪ ዘስምረሎም ብምኻኑ እቲ ብዓል ካብ ወ.ሉድ ወለዶ እናተሰጋገረ ንክኸይድ ካብኦም ዝድለ ኩሉ ከም ዘበርክቱ ተዛሪቦም።

እምብኣርክስ እዚ ብቃልሲ ወ.ፅዓት ዝተሃነፀ ዲሞክራሲያዊ ስርዓትና መሰረት ህላወና እዩ እሞ ኣንፃር ሕገ መንግስታዊ ስርዓት ዝስጉሙ ሓይልታት ትምክሕትን ፀቢብነትን ሓቢርና ንቃለስ፣ መልእኽትና እዩ ሰላም።

ምስሊ ዝተኸበራ ወ/ሮ ደሃብ ደበሳይ ካብ ብሄረሰብ ኢሮብ ዝተኸበሩ ኣይተ ብርሃነ ሃይለስላሴ ካብ ብሄረሰብ ኩናማ